

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1646

De Benedictione mensæ & Itinerario Clericorum. VI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40233

monet, esse legendas ante morientem Christi Passiones ab Euangelistis scriptas. Et hic ritus quidem est antiquus legendi Passionem Christi coram morituris, ex Actis sanctæ Marthæ Virginis, quæ sibi legi, dum obiret, eandem curauit.

4 Oratio illa, *Commendo te omnipotenti Deo*, &c. tota ad verbum Epistola est, quam Petrus Cardinalis Damiani scripsit amico suo morienti: quæ habetur initio *Tomii tertij Operum eiusdem*, reponenda in *Tom. 1. lib. 8. Epist. 15. n. 150.* Quod item hoc loco dicitur de tribus atrocissimis tormentis S. Theclæ, illud confirmat Baron. in *Not. Martyrol. 23. Septembris*, & enumerat ignes, theatrum, & bestias, citatis SS. Patribus; sed non explicat, quodnam in teatro passa sit tormentum distinctum à bestiarum faucibus. In *Annalibus anno 47.* explicat, eam tauris alligatam fuisse, ut discerperetur. Nominari verò Theclam in agone mortis, sanctus Cyprianus indicat *Oratione pro Martyribus*, & in *Oratione in die passionis*: quem secuti sunt in hoc eodem ritu SS. Terentius, & socij, tum alij, ut scribit Baron. loco citato.

5 Ceterùm fax cum Cruce, præter lectionem Passionis Christi, mirificè iuuant in agone constitutum, ex instituto Apostolico; quæ affuere in obitu sanctæ Marthæ Hospitæ Christi, ut refert sanctus Antoninus *par. 1. tit. 6. cap. 20.* De Crucis affectibus coram moriente agit Tobias noster *par. 1. cap. 66. circa finem.*

6 Resp. *Subuenite Sancti Dei*, est antiquum, & habetur in Antiphonario sancti Gregorij.

De Benedictione mensæ & Itinerario Clericorum.

C A P. V I.

1 **Q**Uæ frequenter vsurpare dicitur Clericum in genere precum, ea collecta sunt in calce Bremarij pro vsu faciliori totius Cleri. Inter hæc Benedictio mensæ, quæ manè fit & vesperi, opportunum hoc loco habet locum.

2 Originem habet à Christo, qui benedixit, antequam panes quinque distribueret turbis; & in vltima cæna benedixit, fregit, &c. Post cænam eandem Hymnum dixit, *Matth. 16.* id est Psalmum 113. *In exitu Israël de Ægypto*, ut docet Baron. anno 34. ex Rituali Hebræorum in Paschali cæna, quo, morem aliorum secutus, vsus esse creditur Dominus noster.

3 Si antiquiora quæramus, 1. *Reg. 9.* vbi legimus, *Benedicit hostia*, Chaldæus legit, *Benedicit super cibum.* & Daniel item *cap. 14.* laudato Deo comedit cibum. Post cibum verò extat præceptum de gratiarum actione *Deut. 8. num. 10.*

4 Apostoli igitur imitati Christum docuere posteros Benedictionem mensæ, ut Paulus Timotheum 1. *ad eundem cap. 4.* ut exponit locum illum Turrecrem. *cap. Non liceat. Dist. 44.* S. Athanas. *de Sermon. Virgin.* Vbi, inquit, sederis ad mensam, & inceperis frangere panem, ter eum consignans (hoc est signo Crucis) his verbis gratias age: *Gratias agimus tibi, Pater noster.* & cum surrexeris à mensa, rursum gratias agendo trinis vicibus dicas: *Miserator & misericors Deus escam dedit timentibus se. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.*

5 Inter

5 Inter Latinos S. Hieronymus ait *Epistola 22. ad Eustochium de Custod. virginit.* nec cibi sumantur, nisi oratione præmissa; nec recedatur à mensa, nisi referatur Creatori gratia. meminit & Rabanus *de Inst. Cleric. lib. 2. cap. 10.* vbi habetur Vers. *Edent pauperes, &c.*

6 Eius omissio peccatum est veniale, ex Nauar. *de Orat. cap. 18. num. 43.* valet enim ad abigendos dæmones, & ad continentiam nostram in cibo & potu, vt ait Chrysostomus *de Fide Anna;* & ad laudandum Deum pro præsentibus & futuris bonis, ex Basil. *Epistola 1.* item ad delenda peccata venialia gastrimargiæ, ex Chrysost. *in Psalm. 42.* Iulius Nigronus *Tract. ascetico 7. cap. 1. Incitamento 5.* citat Geminianum, qui *in cap. Non liceat,* obligat Clericos sub mortali ad Benedictionem mensæ, contra communem tamen opinionem; vt vel ex hoc videas, eam non esse negligendam.

7 Porrò formula in Breuiario traditum benedicendi, tum gratias agendi, cum auctorem non habeat, & in antiquissimis reperitur Breuiariis, sua antiquitate auctoritatem sibi conciliat maximam. Clemens *lib. 7. Apostolic. Constitut. cap. 48.* meminit Orationis in prandio distinctè: in cæna verò, quæ apud antiquiores ieiunio deditos erat magis in vsu quàm prandium, Versus ille dicebatur: *Edent pauperes, & saturabuntur, &c.* imò S. Hieronymus *in Marc. 14.* vbi de Hymno Saluatoris disputat, docet illum vsurpassè pro Hymno eundem Versum, *Edent pauperes, &c.* ex Psal. 21. qui de Passione est totus. Alter Versus, *Memoriam fecit mirabilium suorum, &c.* quo nos vtimur, habet auctorem, vt

suprà dixi, Athanasium. Oratio, *Benedic Domine nos, &c.* habetur ferè tota in libro Sacramentorum Grimoldi Abb. *num. 126.*

8 Solemus ad ea verba prædictæ Orationis, *Domine nos,* signare Cruce nos ipsos; & ad sequentia verba, *& hac tua dona,* signare cibos Cruce, nempe accepto ritu ab antiquis, qui & ante cibum signabant se signo Crucis, ex Tertull. *lib. de Corona milit. cap. 3.* & signabant ipsos cibos, ex Athanas. *suprà citato.*

9 Geminatur initio vox *Benedicite, Benedicite:* quasi inuicem hortemur nos ad benedicendum Domino, ex Durand. *lib. 4. cap. ultimo.*

10 Mutatio Versuum pro varietate Festorum, sicut & Psalmorum, est opportuna, ab Hebræis deducta & Hebræorum Ritualibus, ex Baron. *anno 34.* Fit autem mutatio regulariter à primis Vesperis Festi, si cænatur; quia à primis Vesperis incipit Festum, cessatque mutatio, vt in Rubricis Breuiarij. hoc est: Versus de Natiuitate Domini dicuntur hodie in postrema recognitione Breuiarij vsque ad cænam exclusiue in Vigilia Epiphaniæ: Versus de Epiphania, vsque ad cænam inclusiue diei Octauæ: Versus de Paschate, vsque ad cænam exclusiue Sabbati in Albis: Versus de Ascensione, vsque ad cænam inclusiue Feriæ 6. post Octauam Ascensionis: Versus de Pentecoste, à cæna, quæ fit in meridie Vigiliæ eiusdem (quia Missa Vigiliæ habet omnia quæ sunt propria Festi) vsque ad cænam Feriæ 6. Quatuor Temporum: nam in Sabbato post Nonam terminatur tempus Paschale. In triduo Hebdomadæ maioris dicuntur Versus vt in Breuiario.

11 Dubitarunt aliqui grauiissimi viri, An in benedictione mensæ infra Octauam Paschatis nihil aliud addendum sit Versui, *Hæc dies*, &c. cum in Rubrica habeantur hæc verba, *Dicitur tantum Versus. Hæc dies*. sed facillè respondetur, ea omnia dici quæ in prima Benedictione dicuntur, excepto Versu & Psalmo propriis Festi Paschalis, iuxta præcedentem Rubricam, §. *Prædictus modus*, &c. Versus autem solent in aliis Festis & temporibus, tum in prandio, tum in cœna multiplicari; neque qui dicitur ante mensam, dicitur seu repetitur post mensam. Solum Paschale Festum hoc habet, vt non varientur Versus; sed vnus & idem tantum dicatur ante, & post mensam repetatur, *Hæc dies*. Et hic est sensus eorum verborum, *dicitur tantum*. Quæ particula *tantum*, vti dubia, idcirco deleta est in recognitione postrema Breuiarij.

12 Ante Orationem, quæ dicitur post mensam, *Retribuere dignare*, &c. non præponitur *Oremus*; quia non est propriè Oratio, vt patet ex conclusione, quam non habet, *Per Christum Dominum nostrum*, &c. & Clemens VIII. clariorem Rubricam de hac re adiecit, quæ in textu Pij V. desiderabatur.

13 Inter hæc benedicuntur Lectores, vt ad mensam legat, qui in triduo Hebdomadæ maioris non dicit, *Iube Domine*, nec in fine, *Tu autem Domine*, ob causas à nobis allatas *Sectione sexta cap. 13. num. 11. pag. 123*. Quæ etiam omittuntur vesperi ad ientacula breuia in diebus ieiuniorum: in quibus, qui benedicit, aut gratias agit, multa omittit de communi Benedictione, aut gratiarum actione, qua in re abundat quisque in sensu suo, & variæ

sunt formulæ Regularium. Rubricæ Breuiarij nihil præscribunt de hac re; vt intelligamus, ientacula vespertina in diebus ieiuniorum concedi secundum indulgentiam, non secundum imperium; & integrum ieiunium Ecclesiasticum non admittere, nisi vnicam comestionem, quæ in Breuiario vocatur cœna; ad quam adhibentur Benedictio, & gratiarum actio cœnæ assignata.

14 De lectione verò quid dicemus? Augustinus dicitur auctor lectionis ad mensam à Gemma *libro 2. cap. 63*. vt mentes cum corporibus reficiantur. Iussa fuit ad mensam Episcoporum ab Eusebio Papa, vt in Epitome Conciliorum; deinde ad mensam Sacerdotum à Concil. Nannetensi, & Tolet. III. *cap. 7. à Gratiano relatis Dist. 44*. Origenis tempore fuisse in vsu hanc lectionem, tradit Hieronymus in *Epistola 18. ad Marcellam*. In Cœnobijs Regularium adhibitam fuisse scribit Basil. in *Reg. breu. Interrogat. 180*.

15 S. Bernardus à Radulpho citatus *Proposit. 11*. curabat legi in Refectorio libros sacre Scripturæ, qui non leguntur in Choro; & post libros Machabæorum legi quatuor libros Euangeliorum, dimissis seu omisissis Passionibus; quod postremum, meo iudicio, est maximè notandum, & ad maiorem Dominicæ Passionis reuerentiam obseruandum videtur, ob auctoritatem tanti Patris.

16 Itinerarium post Benedictionem mensæ ad vsum Cleri collocatum est in fine Breuiarij; cuius auctor est incertus, neque reperitur in antiquis Breuiarijs. Habetur autem paulò longius pro itinere Prælatorum

in Pontificali antiquo, cum Cantico, Antiphona, Versibus, & Orationibus, vna mutata, & altera ante Canticum addita, vt ferè idem sit cum nostro Clericorum Itinerario. Porro Antiphona, Canticum Zachariæ, Preces, & Orationes, quarum vltimæ duæ

diuisim habentur in Sacramentorum libro sancti Gregorij, sunt itineri cui-cumque faciendo satis accommodatæ. Conuenit autem Clerico semper orare, vt itinere suo perueniat ad Deum. Atque hic finis est Breuiarij Romani.

SECTIO DECIMA.

De Cærimoniis ad Horas Canonicas adhibendis.

ORÆ Canonicae vel ab vno, vel à pluribus simul, vel extra Chorum, vel in Choro, vel solemniter, vel minùs solemniter recitari possunt: quibus modis cùm peculiare accidant Cærimoniae, de his reliquum est vt breuiter agamus.

SECTIONIS DECIMÆ CAPITA III.

- 1 De Cærimoniis in priuata Horarum
Canonicarum recitatione.
- 2 De Cærimoniis Horarum Canonica-

- rum in Choro recitandarum.
- 3 De Cærimoniis Horarum Canonicarum
in Choro solemnitus recitandarum.

De Cærimoniis in priuata Hora- rum Canonicarum recitatione.

CAPVT I.

1 **C**onuenienter statur ad Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, quia sunt de textu Euangelico; ad Symbolum item Apostolorum, vt ad fidei confessionem promptiores videamur. Item ad Horarum initia, quibus adiutorium diuinum imploramus, & laudem Deo trino tribuimus. Ad Inuitatorium, ne

seynes videamur, dum alios inuitamus. Ad Hymnos, qui sunt laudes Dei solemniores, inter quos *Te Deum* quoque numeramus. Ad Versus quosque Nocturnorum, & post Hymnos, quia iis, vt docuimus supra, conuertimur & excitamur in Deum. Ad textum Euangelij ante Homiliam, quod per se patet. Ad Capitula, quæ sunt breues exhortationes maiorum. Ad Cantica, *Benedictus, Magnificat, & Nunc dimittis*, quæ vocantur Euangelia. Ad Orationes denique omnes, quibus imme-